

رسالة محمد

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

شماره پایان نامه:

پایان نامه کارشناسی ارشد

گرایش علوم قرآنی و حدیث

عنوان:

سیاق و نقد حدیث

استاد راهنما:

دکتر قاسم بستانی

استاد مشاور:

دکتر علی مطوری

نگارنده:

امل فریسات

۱۳۹۰/۱۲/۲۴

باسمه تعالی

دانشگاه شهید چمران اهواز

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

(نتیجه ارزشیابی پایان نامه دکتری/ارشد)

پایان نامه خانم/آقای امل فریسات دانشجوی رشته الهیات گرایش علوم قرآنی و حدیث دانشکده الهیات و

معارف اسلامی به شماره دانشجویی ۷۷۳۶۰۰۲

با عنوان:

سیاق و نقد حدیث

جهت اخذ مدرک: کارشناسی ارشد در تاریخ:..... توسط هیأت داوران مورد ارزشیابی

قرار گرفت و با درجه:..... تصویب گردید.

.....	استاد راهنما:.....
.....	استاد مشاور :
.....	استاد داور :.....
.....	استاد داور :.....
.....	نماینده تحصیلات تکمیلی :.....
.....	مدیرگروه :
.....	معاون پژوهشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده :
.....	مدیر تحصیلات تکمیلی دانشگاه :

تقدیم به:

ساحت مقدس پیشگاه صاحب العصر و الزمان (روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء)

و پدر و مادرم که در این راه سخت، همراه من بوده‌اند

و همسر و دختر عزیزم که مرا با تمام وجود یاری رسانده‌اند.

تقدیر و تشکر:

با ارج نهادن به کمک‌های بی‌شائبه‌ی استاد محترم، جناب آقای دکتر بستانی که زحمات گرانقدر، دقت، ظرافت و حساسیت مسئولانه‌ی ایشان، موجب ارتقاء و غنای این تحقیق شده و همچنین مشاوره‌های ارزشمند و پدران‌ه‌ی ریاست محترم دانشکده و استاد مشاور جناب آقای دکترمطوری و همکاری‌های بجا و صمیمانه‌ی مدیرگروه محترم جناب آقای دکترمحموظی موسوی و کلیه‌ی اساتید، دوستان و عزیزانی که ما را در گردآوری این مجموعه یاری رساندند، امید آن دارم ثمره‌ی این تحقیق، موجب بالا بردن دامنه‌ی سطح تحقیقات در زمینه‌ی علوم حدیث باشد.

فهرست مطالب

۱	فصل اوّل: (کلیات)
۲	بخش اوّل
۲	مقدمه
۳	۱-۱-۱- تعریف موضوع
۴	۱-۱-۲- پیشینه ی موضوع
۵	۱-۱-۳- اهمّیت موضوع
۶	۱-۱-۴- پرسش ها و فرضیه های تحقیق
۷	۱-۱-۵- اهداف تحقیق
۷	۱-۱-۵-۱- اهداف کلی
۷	۱-۱-۵-۲- اهداف جزئی
۷	۱-۱-۶- تنگناها و مشکلات این تحقیق
۸	۱-۲- بخش دوّم: تعاریف
۹	۱-۲-۱- نقد
۹	۱-۲-۲- نقد الحدیث
۹	۱-۲-۳- قرینه
۱۰	۱-۲-۳-۱- تعریف قرینه

۱۱ ۱-۲-۳-۲- انواع قرائن
۱۲ ۱-۲-۳-۳- سیاق و قرائن
۱۴ ۱-۲-۴- سیاق
۱۴ ۱-۲-۴-۱- معنای لغوی
۱۶ ۱-۲-۴-۲- تعریف اصطلاحی
۱۹ فصل دوّم: سیاق
۲۰ ۲-۱- بخش اول: سیاق نزد دانشمندان
۲۰ ۲-۱-۱- دانشمندان اسلامی
۲۱ ۲-۱-۱-۱- بلاغیون
۲۶ ۲-۱-۱-۲- نحویین
۲۹ ۲-۱-۱-۳- اصولیون
۳۱ ۲-۱-۱-۴- مفسّرين
۳۵ ۲-۱-۲- جمعبندی نظریات دانشمندان اسلامی
۳۸ ۲-۱-۳- زبانشناسان و لغتشناسان
۴۲ ۲-۲- بخش دوّم: عملکرد سیاق
۴۳ ۲-۲-۱- مبانی و معانی
۴۵ ۲-۲-۲- اقسام معانی
۴۹ ۲-۲-۳- اقسام مبانی (سیاق)

۵۱ ۳-۲- بخش سوّم: سیاق لغوی
۵۱ ۱-۳-۲- تعریف سیاق لغوی
۵۱ ۲-۳-۲- اجزای سیاق لغوی
۵۲ ۳-۳-۲- ارتباط اجزای سیاق
۵۳ ۴-۳-۲- سیاق آوایی
۵۶ ۵-۳-۲- سیاق صرفی
۵۸ ۶-۳-۲- سیاق معجمی یا واژگانی
۵۹ ۱-۶-۳-۲- تعریف سیاق معجمی
۶۰ ۲-۶-۳-۲- معجم
۶۷ ۳-۶-۳-۲- ارتباط سیاق معجمی با سیاق جمله (سیاق نحوی)
۶۹ ۷-۳-۲- سیاق نحوی
۷۴ ۸-۳-۲- نتیجه‌گیری
۷۴ ۴-۲- بخش چهارم: سیاق حال (غیر لغوی)
۷۵ ۱-۴-۲- تعریف سیاق حال
۷۷ ۲-۴-۲- حال یا مقام
۷۸ ۱-۲-۴-۲- تعریف حال
۷۸ ۲-۲-۴-۲- تعریف مقام
۸۰ ۳-۴-۲- اجزای سیاق حال

- ۸۲ ۲-۴-۳-۱- طرفین گفتوگو
- ۸۳ ۲-۴-۳-۲- موقعیت (بافت)
- ۹۰ ۲-۴-۳- نتیجه گیری
- ۹۱ فصل سوم: سیاق و روشهای نقد حدیث
- ۹۲ ۳-۱- بخش اول: مبانی و روشهای نقد حدیث
- ۹۲ ۳-۱-۱- جایگاه و اهمیت نقد حدیث در میان علوم حدیثی
- ۹۳ ۳-۱-۲- انواع نقد حدیث
- ۹۴ ۳-۱-۳- مراحل نقد حدیث
- ۹۵ ۳-۱-۴- معیارها و ملاکهای نقد حدیث
- ۹۶ ۳-۱-۵- ارتباط سیاق با نقد حدیث
- ۹۶ ۳-۱-۶- کارایی سیاق در نقد حدیث
- ۹۶ ۳-۱-۶-۱- کشف معنا
- ۳-۱-۶-۲- شناخت انواع علل و موانع فهم حدیث (حذف، زیادت، تصحیف، تحریف وانواع دیگر جعل وضع حدیث):
- ۹۸ ۳-۱-۶-۳- حذف موانع، اصلاح و تنقیح احادیث آسیب دیده
- ۹۹ ۳-۲- بخش دوم: سیاق لغوی حدیث
- ۱۰۰ ۳-۲-۱- تعریف سیاق لغوی حدیث
- ۱۰۰ ۳-۲-۲- فهم معنای لغوی حدیث

- ۱۰۱ ۳-۲-۳- فهم لغوی «پسینی» و «پیشینی»
- ۱۰۱ ۳-۲-۴- روشهای رسیدن به فهم پیشینی
- ۱۰۴ ۳-۲-۵- سیاق کلمات
- ۱۰۵ ۳-۲-۵-۱- سیاق صرفی
- ۱۰۷ ۳-۲-۵-۲- سیاق معجمی
- ۱۰۸ ۳-۲-۵-۳- سیاق آوایی
- ۱۱۱ ۳-۲-۶- سیاق جملات
- ۱۱۲ ۳-۲-۶-۱- سیاق جملات پس و پیش (صدر و ذیل)
- ۱۱۵ ۳-۲-۶-۲- سیاق نحوی جملات
- ۱۱۸ ۳-۳- سیاق غیر لغوی حدیث
- ۱۱۹ ۳-۳-۱- طرفین گفت و گو
- ۱۲۴ ۳-۳-۱-۱- راویان زمان صدور و تأثیر آنها در حدیث
- ۱۳۱ ۳-۳-۱-۲- راویان پس از صدور و نقش آنها در حدیث
- ۱۳۲ ۳-۳-۲- تأثیر «بافتها» در حدیث
- ۱۳۲ ۳-۳-۲-۱- بافت فرهنگی و نقش آن در حدیث
- ۱۳۵ ۳-۳-۲-۲- بافت تاریخی
- ۱۳۹ ۳-۳-۲-۴- بافت مقامی
- ۱۴۱ ۳-۳-۲-۴- بافت کلامی

نتیجه گیری ۱۴۳

فهرست منابع ۱۴۶

چکیده

نام خانوادگی : فریسات	نام:امل	شماره دانشجویی: ۷۷۳۶۰۰۲
عنوان پایان نامه : سیاق و نقد حدیث		
استاد / اساتیدراهنما: دکتر قاسم بستانی		
استاد / اساتید مشاور: دکتر علی مطوری		
درجه تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: الهیات و معارف اسلامی	گرایش: علوم قرآن و حدیث
دانشگاه: شهیدچمران اهواز	دانشکده: الهیات	گروه: علوم قرآن و حدیث
تاریخ فارغ التحصیلی : تعداد صفحه: ۱۶۸		
کلید واژه ها : سیاق، قرائن، معیار، فهم.		
<p>این تحقیق، با هدف تبیین چارچوب کلی نقد حدیث توسط سیاق و اثبات معیار بودن سیاق در نقد حدیث، انجام شده است. انتخاب این موضوع، به دلیل کمبود منابع مستقل و مدون در این باب، صورت گرفته است که این، علاوه بر گستردگی و میان رشته‌ای بودن موضوع، از دیگر مشکلات اساسی این تحقیق، بوده است.</p> <p>روش تحقیق نیز با مطالعه و گردآوری مطالب از طریق کتاب‌ها، مقالات، پایان نامه‌ها و جستجو در سایت‌های مختلف و نقد و بررسی آنها انجام شده است و به طور کلی شامل بر این نتایج است که سیاق مجموعه ساختارهایی است که «شکل‌گیری» و «فهم» سخن، به واسطه‌ی آن صورت می‌گیرد و شامل «مجموعه‌ی قرائن» است و بر دو قسم کلی است: سیاق لغوی و غیر لغوی.</p> <p>سیاق لغوی به «قرائن لفظی» و سیاق غیر لغوی به «قرائن حالی و مقامی» اطلاق می‌شود.</p> <p>از آن جا که وظیفه‌ی سیاق، کشف معنای متن است، بنابراین، با «کلام» در ارتباط است، چه گفتاری و چه نوشتاری. لذا، با «قرآن کریم و روایات» و کشف معنای آنها پیوند خورده است و دانشمندان علوم اسلامی، از آن در فهم آیات و روایات بهره جستند. آنان، اگر چه از سیاق به طور گسترده‌ای استفاده کرده‌اند؛ اما این کار، به طور بسیار پراکنده‌ای انجام شده است و در این زمینه آثار مستقلی وجود ندارد.</p>		

فصل اوّل: (كلیات)

بخش اول

مقدمه

انسان، موجودی اجتماعی است که در زندگی همواره نیازمند تعامل با دیگران است و زبان، یکی از عناصری است که بیانگر افکار، اندیشه‌ها و احساسات آدمی است و تعامل، تنها به وسیله-ی آن صورت می‌گیرد و بدین شکل، کلام فرد ساخته می‌شود. کلامی که متشکل از عناصر متعدّد لفظی (از قبیل آواها، واژگان و جملات) و غیر لفظی می‌باشد. پس میان الفاظ و معانی‌ای که انسان در ذهن دارد، نوعی ارتباط وجود دارد. لذا «لفظ و معنا» مقوله‌ای است که از دیرباز مورد توجه بسیاری از دانشمندان و پژوهشگران بوده است و هر کدام از جنبه‌ای خاص، به این موضوع پرداخته‌اند.

در این زمینه نظریات گوناگونی از سوی دانشمندان ارائه شده است که می‌توان آنها را در سه دسته جای داد:

الف) مقدم بودن لفظ بر معنا^۱.

ب) مقدم بودن معنا بر لفظ^۲.

ج) وابستگی الفاظ و معانی به یکدیگر^۳.

^۱- ابن سنان خفاجی، عبدالله بن محمد، سر الفصاحة، شرح عبدالمتعال الصعیدی، مکتبه محمد علی صبیح، قاهره، ۱۹۶۹م، ص ۲۳.

^۲- ابن قتیبه دینوری، عبدالله بن مسلم، الشعر و الشعراء، تحقیق و شرح احمد محمد شاکر، دارالمعارف، مصر، بی‌تا، ص ۶۴-۶۵؛ ابن رشیق قیروانی، العمدة فی صناعة الشعر و نقده، تحقیق محیی الدین عبدالحمید، چاپ دوم، قاهره، ۱۹۵۵م، ص ۱۲۴.

^۳- مطلوب، احمد، عبدالقاهر الجرجانی، بلاغته و نقده، چاپ اول، وكالة المطبوعات، کویت، ۱۹۷۳م، ص ۵-۲۴.

به نظر می‌رسد از میان این نظریات، نظر سوم بر دیگر نظریات ارجحیت داشته باشد؛ زیرا ارتباط میان لفظ و معنا، بسیار تنگاتنگ است و نمی‌توان آن‌ها را از هم جدا فرض کرد و هر دو برای وجود به هم نیازمندند؛ لذا نمی‌توان هیچ‌کدام را بر دیگری مقدم دانست.

دلالت ارائه‌ی معنا، از طریق واژه‌ها آغاز می‌شود. کلمات، مواد اولیه‌ای هستند که بر اساس نظام‌های مختلفی ساماندهی شده تا معنای مشخصی ارائه شود. در کلمات، شرط است که ساماندهی و تنظیم شوند، چرا که بدون این کار، مواد اولیه، همچنان بی ارزش معنایی می‌مانند. پس معنا در ذهن و درون آدمی باقی است، تا وقتی که گوینده آن‌ها را در ساختارهای منظم و سامان یافته‌ای به نام «واژه» و «جمله» قرار می‌دهد تا اندیشه‌اش از سینه و درونش به عقول دیگران منتقل شود. اصطلاحاً به این ساختارها، سیاق «Context» گفته می‌شود.^۱

بنابراین، معانی به وسیله‌ی «کلام»، انتقال داده می‌شوند، اما کشف این معانی به وسیله‌ی سیاق رخ می‌دهد. لذا، هر جا «کلام»ی باشد، «سیاق»ی نیز هست؛ به همین دلیل «سیاق» در همه‌ی علوم از جمله علوم قرآن و حدیث کاربرد دارد.

۱-۱-۱- تعریف موضوع

با توجه به اهمیت حدیث نزد مسلمانان، قرن‌های متمادی است که آنان به دنبال فهم صحیح آن بوده‌اند.

«فهم معنای حدیث»، مقوله‌ای است که بسیاری از دانشمندان حوزه‌ی علوم حدیثی را به خود مشغول ساخته است. آنان به اهمیت این موضوع واقف بوده‌اند و به همین دلیل قوانین و معیارهایی را وضع کردند تا حتی الامکان به معنای حقیقی احادیث دسترسی پیدا کرده و آنها را عملاً در زندگی فردی و اجتماعی خود به کار گیرند.

^۱ - ابو عودة، عودة خليل، التطور الدلالي بين لغة الشعر و لغة القرآن، چاپ اول، مكتبة المنار، زرقاء، ۱۴۰، ص ۷۰۵-ق ۱۹۸۵م، ص ۶۹؛ ساغروانیان، سیدجلیل، فرهنگ اصطلاحات زبان‌شناسی، چاپ اول، نشر نما، مشهد، ۱۳۶۹ش، ص ۴۲۵.

از آنجایی که سیاق با «سخن» در ارتباط است، پس یقیناً با «حدیث» که «سخنِ حاکی از قول، فعل و تقریر معصوم(ع) است»^۱، پیوند می‌خورد و در کشف و فهم معنای حدیث، نقش بسیار مؤثری را ایفا می‌کند.

۱-۱-۲- پیشینه‌ی موضوع

اهمیت سیاق نزد محدثین و به طور کلی مسلمانان با مسئله‌ی «فهم قرآن کریم» پیوند خورده است. این کتاب مقدس مانند هر متن دیگری، در زمان نزولش به دلایل متعددی مانند وجود «زنجیره‌ی قرائن» و همچنین حضور پیامبر اکرم(ص) به عنوان «مبین و مفسر» آیات الهی، به بهترین شکل فهمیده می‌شد. اما با رحلت پیامبر(ص) و دور شدن تدریجی قرآن کریم از زمان نزول، بسیاری از قرائن کم‌رنگ شده یا به طور کلی از بین رفت و به همین دلیل نیاز شدیدتری به «حدیث» احساس شد؛ زیرا حدیث، قرائن از دست رفته را به نوعی احیا می‌کرد. اما با توجه به مشکلات عدیده‌ای که بر آن وارد شد، «فهم» آن نیز با چالش‌ها و موانعی جدی روبه‌رو شد که این امر باعث ایجاد شکافی عظیم بین دوره‌ی صدر اسلام و دوره‌های پس از آن شد. از این رو دانشمندان اسلامی برای پر کردن این شکاف، اصول و قواعدی تنظیم کردند که بدان علم «اصول فقه» گفته شد.^۲ که عملاً توجه به «سیاق» یکی از پایه‌های اساسی این علم به شمار می‌رود و از این رو به عنوان ابزار بسیار مناسبی برای «فهم متون» قرار گرفت و به همین دلیل در علوم مختلفی از جمله حدیث برای کشف معنای روایات به کار گرفته شد.

استفاده از «سیاق» در فهم روایات به دو شکل انجام شده است:

^۱ - غفاری، علی‌اکبر، دراسات فی علم الدراية، چاپ اول، جامعة الامام الصادق(ع)، تهران، ۱۳۶۹، ص ۱۱؛ صدر، سید حسن، نهاية الدراية، تحقیق ماجد الغرباوی، نشر المشعر، قم، بی‌تا، ص ۸۰.

^۲ - صدر، سید محمدباقر، المعالم الجديدة للاصول، چاپ دوم، مکتبه النجاشی، تهران، ۱۳۹۵ق، ص ۵۲؛ بهبودی، محمدباقر، معرفة الحديث و تاریخ نشره و تدوین و ثقافته عند الشيعة الامامية، مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، ۱۳۶۲ش، مقدمه ص ۱-۵؛ معروف حسینی، هاشم، دراسات فی الحديث و المحدثين، چاپ دوم، دارالتعارف للمطبوعات، بیروت، ۱۳۹۸ق، ص ۱-۱۲.

الف) صریح: یعنی با به کار بردن الفاظی که به سیاق دلالت می‌کند.^۱
 ب) غیر صریح: یعنی استفاده از آن تحت عناوین متفاوتی چون «عدم مشابهت حدیث با سخن پیامبر(ص)، صحابه یا امامان معصوم(ع)»^۲، «شناخت الفاظ غریب»^۳، «تبیین احادیث مشکل»^۴ و همچنین بحث مربوط به «رکات های حدیث»^۵ اعم از لفظی و معنوی و غیره انجام شده است.

۱-۱-۳- اهمیت موضوع

در زمینه‌ی اهمیت سیاق در جمله، چنین گفته شده: «دلالت سیاق، مخاطب را در تبیین مجمل، یقین به مراد متکلم، تخصیص عام، تقیید مطلق و انواع دلالت‌ها هدایت می‌کند. سیاق از جمله مهمترین قرائن بر مقصود متکلم است. کسی که سیاق را واگذارد، در فهم نظر متکلم و هنگام تبادل نظر با او دچار اشتباه می‌گردد. به آیه شریفه «ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ» (دخان/۴۹) بچش که تو همان ارجمند بزرگواری، توجه شود که چگونه سیاق بر خلاف ظاهر الفاظ بر ذلت و حقارت مخاطب آیه دلالت دارد»^۶.

همچنین گفته شده است که سیاق فواید ذیل را دارد:

۱- تعیین دلالت صیغه.

^۱ - مازندرانی، مولی محمد صالح، شرح اصول کافی، تعلیق میرزا ابوالحسن شعرانی، تصحیح سید علی عاشور، چاپ اول، دار احیاء التراث العربی للطباعة و النشر و التوزیع، بیروت، ۱۴۲۱ق، ج ۳، پاورقی ص ۲۱۴؛ شیخ مفید، محمد بن محمد، تحقیق حسین استاد ولی، علی اکبر غفاری، چاپ دوم، دارالمفید للطباعة و النشر و التوزیع، بیروت، ۱۴۱۴ق-۱۹۹۳م، پاورقی ص ۵؛ همو، الارشاد، تحقیق مؤسسه آل البيت عليهم السلام لتحقیق التراث، چاپ دوم، دارالمفید للطباعة و النشر و التوزیع، بیروت، ۱۴۱۴ق-۱۹۹۳م، ج ۲، پاورقی ص ۱۶۹.

^۲ - بستانی، قاسم، معیارهای شناخت احادیث ساختگی، چاپ اول، نشر رسش، اهواز، ۱۳۸۶، ص ۳۰۲.

^۳ - معماری، داود، مبانی و روش‌های نقد متن حدیث از دیدگاه اندیشوران شیعه، چاپ اول، مؤسسه بوستان کتاب، قم، ۱۳۸۴ش، ص ۱۰۶.

^۴ - همو، ص ۱۰۷.

^۵ - بستانی، معیارهای شناخت احادیث، ساختگی، ص ۱۲۳.

^۶ - زرکشی، محمد بن عبدالله، البرهان فی علوم القرآن، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، چاپ اول، داراحیاء الکتب العربیة، ۱۳۷۶ق-۱۹۷۵م، ج ۲، ص ۲۰۱ (از قول ابن قیم).

۲- تعیین دلالات الفاظ.

۳- دفع توهم حصر.

۴- تعیین احتمالات.

۵- افاده‌ی تخصیص و غیره.^۱

محدثین نیز در زمینه‌های ذیل از سیاق بهره برده‌اند:

۱- کشف معنا.

۲- شناخت انواع علل و موانع فهم حدیث (حذف، زیادت، تصحیف، تحریف و انواع دیگر

جعل و ضعف حدیث).

۳- حذف و از بین بردن موانع.

۴- اصلاح و تنقیح احادیث آسیب دیده.

۱-۱-۴- پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق

این تحقیق در تلاش برای پاسخگویی به پرسش‌های اساسی زیر است:

۱- معنای دقیق «سیاق» چیست و چارچوب‌های اصلی آن کدام‌اند؟

۲- سیاق نزد زبان‌شناسان و مسلمانان چه جایگاهی دارد؟

۳- سیاق با «نقد حدیث» چگونه ارتباط دارد؟

فرضیه‌های در نظر گرفته شده برای این تحقیق، عبارت‌اند از:

۱- سیاق نه یک قرینه؛ بلکه مجموعه قرائنی است که در «ایجاد» و «فهم» سخن تأثیر دارد.

۲- اکثر دانشمندان اسلامی از سیاق، برای کشف و فهم معنای متون استفاده کرده‌اند.

^۱ - دردیر، محمد ابوالسعود، دلالة السياق و أثرها فی الاسالیب العربیة، مجلة الكلية العربیة، اسویط، شماره هفتم، ۱۴۰۷ق-۱۹۸۷م،

ص ۵۰۷-۵۰۹؛ عوض حیدر، فرید، سیاق الحال فی الدرس الدلالی، مکتبة النهضة المصریة، بی‌تا، ص ۵۲-۳۰.

۳- سیاق در نقد حدیث، جایگاه ویژه‌ای دارد و در رسیدن به معنای واقعی حدیث بسیار کمک می‌کند.

۱-۱-۵- اهداف تحقیق

اهداف تحقیق شامل چند هدف کلی و جزئی می‌باشد.

۱-۱-۵-۱- اهداف کلی

الف) تبیین چارچوب کلی نقد حدیث توسط سیاق.

ب) اثبات «معیار بودن» سیاق در نقد حدیث.

۱-۱-۵-۲- اهداف جزئی

الف) ارائه تعریفی دقیق از مفهوم سیاق.

ب) تبیین اصول کلی سیاق.

ج) تبیین اصول کلی نقد حدیث.

د) تبیین چگونگی ارتباط سیاق با نقد حدیث.

۱-۱-۶- تنگناها و مشکلات این تحقیق

این تحقیق با سه مشکل اساسی زیر مواجه بود:

الف) کمبود تألیفات مستقل و مدوّن در این موضوع:

تحقیق و پژوهش‌های مستقل، درباره‌ی نقش سیاق در دو حوزه علوم قرآنی و تفسیر، در میان فریقین، بسیار مشاهده می‌شود، اما در حوزه حدیث، دانشمندان و نقّادان این حوزه؛ همچون علامّه-ی شوشتری، استاد بهبودی و استاد غفاری به این امر توجه شایانی نشان داده‌اند و از سیاق به عنوان «قرینه» در فهم و نقد احادیث بهره جسته‌اند؛ اما این مسئله در میان آثارشان به طور بسیار پراکنده‌ای مشاهده می‌شود و هیچگاه اثر مستقل و مدوّنی در این باب ارائه نشده است؛ چه هنگامی که به طور صریح و چه هنگامی که به طور غیر صریح از آن استفاده شده است. لذا این مسئله، یکی از مشکلات جدی این پژوهش به شمار می‌رفت.

بر این اساس سعی شده است، قدم بسیار کوچکی در این گام برداشته شود.

ب) وسعت و گستردگی این موضوع:

یکی دیگر از مشکلات اساسی این تحقیق، دامنه‌ی بسیار وسیع سیاق در نقد حدیث است. اگر به تعریف ارائه شده از سیاق - که بعداً خواهد آمد - مراجعه شود، وسعت دامنه‌ی این موضوع روشن‌تر خواهد شد. این امر در ابتدای تحقیق، مشکل بزرگی را برای نگارنده ایجاد کرده بود و آن صعوبت کشف و درک ارتباط میان اجزای این موضوع بود، اما به لطف خدا، علی‌رغم مشکلات فراوانی که در این راه وجود داشت، تا حدودی قابل قبول ارتباط میان آن‌ها کشف شد و این امر موجب نزدیکی بیشتری به هدف گشت.

ج) میان رشته‌ای بودن این موضوع:

توجه به سیاق در حدیث و دیگر علوم اسلامی، اگر چه از دیرباز وجود داشته است، اما این مسئله، یک موضوع کاملاً زبان‌شناسی است که در دیگر رشته‌ها و از جمله‌ی آنها حدیث، مورد استفاده قرار گرفته است.

بنابراین، یکی از ضروریات این تحقیق، تبیین پایه‌ها و چارچوب‌های آن در زبان‌شناسی بود. چرا که این امر به فهم و نقد کامل احادیث کمک شایانی می‌کند.

۱-۲ - بخش دوم: تعاریف

در این پژوهش آشنایی با چند اصطلاح اساسی زیر ضروری است:

الف) نقد

ب) نقد الحدیث

ج) سیاق

د) قرینه.